Cynulliad Cenedlaethol Cymru
National Assembly for Wales

Y Rhaglen Ryngwladol Asesu Myfyrwyr (PISA)

Hysbysiad Hwylus **Tachwedd 2013**

Beth yw PISA?

Arolwg o gyflawniadau addysgol pobl ifanc 15 oed mewn gwledydd ledled y byd yw'r Rhaglen Ryngwladol Asesu Myfyrwyr (PISA). Lansiwyd y rhaglen gan y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd ym 1997, a chynhaliwyd yr arolwg cyntaf yn 2000. Cynhelir arolwg bob tair blynedd, a chymerodd Gymru ran am y tro cyntaf yn 2006.

Mae cyfranogaeth yn PISA yn seiliedig ar oedran y disgybl, yn hytrach na grŵp blwyddyn, oherwydd y lefelau graddio amrywiol a geir yn y gwledydd sy'n cymryd rhan, ac er mwyn sicrhau cysondeb.

Safodd sampl o ddisgyblion 15 oed yng Nghymru brofion PISA 2012 ym mis Tachwedd 2012. [I roi syniad o'r nifer a gymerodd ran, cymerodd 3,200 o ddisgyblion ran yn 2009.] Caiff y canlyniadau eu dadansoddi ar gyfer pob gwlad ac mae'r cyhoedd yn tueddu i ganolbwyntio ar un canlyniad yn enwedig, sef gwerth cymedrig cyflawniad y disgyblion ym mhob gwlad unigol, a safle'r wlad yn y rhestr gyffredinol o wledydd. (Ceir rhagor o wybodaeth o dan 'Canlyniadau PISA 2009' isod).

Beth y mae PISA yn ei fesur?

Profion ar gyfer disgyblion 15 oed yw PISA, wrth iddynt nesáu at ddiwedd eu haddysg orfodol. Maent yn asesu eu gwybodaeth a'u sgiliau i fynd i'r afael â heriau sy'n codi yn y byd go iawn, fel y nodir yn y profion. Dyna sy'n gwneud PISA yn wahanol i ffyrdd eraill o asesu disgyblion, fel arholiadau TGAU, sy'n mesur eu dealltwriaeth o gwricwlwm yr ysgol.[1]

Mae i PISA dri maes, sef darllen, mathemateg a gwyddoniaeth. Mae pob cylch PISA yn canolbwyntio'n benodol ar un o'r rhain; yn 2006, roedd y ffocws ar wyddoniaeth, yn 2009, roedd y ffocws ar ddarllen, yn 2012, roedd y ffocws ar fathemateg ac yn 2015, bydd y ffocws ar wyddoniaeth unwaith eto.

Cafwyd cryn drafodaeth ynghylch y berthynas rhwng canlyniadau PISA, gan gynnwys faint o bwys y dylid ei roi arnynt, a ffyrdd mwy traddodiadol o asesu disgyblion fel arholiadau TGAU. Mae Gareth Pierce, Prif Weithredwr bwrdd arholi mwyaf Cymru, sef CBAC, wedi cynnig un ffordd y gellid gwahaniaethu rhyngddynt, sef mai adnodd ar gyfer gwladwriaethau yn bennaf yw PISA, er mwyn gwerthuso a chymharu pa mor effeithiol yw eu systemau addysg, tra bod arholiadau TGAU yn galluogi disgyblion i ddangos pa mor addas ydynt ar gyfer addysg bellach ac addysg uwch yn ogystal â'r farchnad gyflogaeth. [2]

Mae cwestiynau PISA yn tueddu i gyflwyno sefyllfaoedd o fywyd go iawn, gan osod cwestiwn sy'n ymwneud â darllen, mathemateg neu wyddoniaeth mewn cyd-destun storïol sy'n gofyn i'r disgybl ddefnyddio ei sgiliau i ddatrys problem, sy'n wahanol i arddull y cwestiynau a geir mewn arholiadau TGAU.

---

[1] Bradshaw, J., Ager, R., Burge, B. a Wheater, R. (2010). ***PISA 2009: Cyflawniad disgyblion 15 oed yng Nghymru***. Slough: Y Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg, tudalen 1 [fel ar 6 Tachwedd 2013]

[2] Gareth Pierce, "PISA versus GCSE: where does attainment most matter?", Cyflwyniad i ***gynhadledd y Sefydliad Materion Cymreig "The second wave in Welsh school improvement"***, 8 Mawrth 2013 [fel ar 6 Tachwedd 2013]

Dywedodd Meilyr Rowlands, Cyfarwyddwr Strategol Estyn, wrth gynhadledd Fforwm Polisi Cymru ar Lythrennedd a Rhifedd, ar 23 Hydref 2013, nad oedd disgyblion yng Nghymru yn hyderus wrth ateb cwestiynau ym maes rhifedd yn arddull PISA, lle cyflwynir y cwestiynau mewn cyd-destun penodol iawn a thrwy gyfrwng geiriau.

Trefniadau profi a samplu

Gweinyddir profion PISA gan y Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg yng Nghymru, Lloegr a Gogledd Iwerddon; cymerodd yr Alban ran yn yr astudiaeth ar wahân. Mae'r Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd yn dirprwyo'r gwaith o gynllunio'r profion, eu gweithredu a dadansoddi'r data dilynol i gonsortiwm rhyngwladol dan arweiniad Cyngor Awstralia er Ymchwil i Addysg. Drwy ddefnyddio profion a gweithdrefnau safonedig, a mesurau sicrhau ansawdd llym i sicrhau cyfwerthedd o ran cyfieithu ac addasu, mae canlyniadau'r profion yn galluogi'r rhaglen i gymharu systemau addysg gwledydd gwahanol a lefel cyflawniad eu disgyblion.

Mae sampl o ddisgyblion 15 oed yn sefyll y profion yng Nghymru, y mae'r rhan fwyaf, ond nid pob un ohonynt, ym Mlwyddyn 11. Defnyddir newidynnau megis y math o ysgol, rhanbarth, rhyw ac awdurdod lleol i sicrhau bod y sampl yn deg ac yn gynrychiadol.[3] Fel rhan o'r broses samplu, mae Llywodraeth Cymru yn cyflwyno rhestr o'r holl ysgolion a phoblogaethau cymwys (disgyblion sy'n 15 oed ar adeg y profion) i gonsortiwm PISA, sy'n dewis y brif sampl wreiddiol. Ar gyfer PISA 2009, roedd y brif sampl wreiddiol yn cynnwys 152 o ysgolion. Os na fydd ysgolion am gymryd rhan, gallant wrthod gwneud hynny, ac mae'n bosibl y defnyddir ysgolion o samplau eraill yn yr achos hwnnw.

Cymerodd 132 o ysgolion yng Nghymru ran yn PISA 2009, sy'n cyfateb i 60% o'r holl ysgolion uwchradd yng Nghymru a 87% o'r brif sampl wreiddiol, a oedd yn bodloni gofynion samplu'r Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd. Caiff nifer o ddisgyblion eu dewis ar hap o bob ysgol yn y sampl, ac yn 2009, safodd cyfanswm o 3,270 o ddisgyblion brofion PISA. Mae Llywodraeth Cymru wedi dweud y caiff y ffigurau samplu cyfatebol ar gyfer 2012 eu cyhoeddi ynghyd â'r canlyniadau ym mis Rhagfyr 2013, ond mae eisoes wedi cadarnhau i'r un broses samplu â 2009 gael ei defnyddio.

Ni chaiff rhestr o'r ysgolion yng Nghymru a gymerodd ran ym mhrofion 2012 ei datgelu, a dyna a wnaed yn 2009 hefyd, gan fod y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd a'r Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg yng Nghymru wedi sicrhau'r holl ysgolion a gymerodd ran na fyddai eu henwau'n cael eu datgelu.

Yn 2009, safodd pob disgybl y profion yn y prif faes, sef darllen, gydag is-samlpau a ddewiswyd ar hap, tua 70% o faint y sampl lawn, yn sefyll y profion mathemateg a gwyddoniaeth, a ddefnyddiwyd i roi amcangyfrif ar gyfer y sampl lawn yn y ddau faes hyn. Defnyddiwyd yr un drefn ar gyfer profion 2012, pan safodd pob disgybl y prawf mathemateg a chafodd detholiad o ddisgyblion eu hasesu yn y ddau faes arall. Cyhoeddir maint yr is-samplau hyn fel cyfran o'r sampl lawn yr un pryd â'r canlyniadau ym mis Rhagfyr, ynghyd â gwybodaeth bellach am sut y cafodd y profion eu gweinyddu.

Trefniadau adrodd

Yn yr un modd â 2009, cyhoeddir canlyniadau PISA 2012 ar wefan y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd ynghyd â'r adroddiad swyddogol sy'n cynnwys safle'r DU gyfan ar y rhestr. Fodd bynnag, caiff dadansoddiad o'r canlyniadau penodol yng Nghymru ei lunio gan y Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg yng Nghymru, mewn fformat tebyg i'r cyhoeddiad blaenorol, sef **PISA 2009: Cyflawniad disgyblion 15 oed yng Nghymru.** Roedd tablau A1, B1 ac C1 yn Atodiadau'r adroddiad hwnnw yn rhoi cymhariaethau rhyngwladol, gan restru sgoriau gwledydd eraill a'r gwahaniaethau ystadegol arwyddocaol, os o gwbl, rhwng y gwledydd hynny a Chymru. Rhoddwyd sgoriau cyffredinol ar gyfer y tri maes, gyda gwybodaeth ychwanegol am wahaniaethau rhwng y rhywiau a dosbarthiad sgoriau fesul canradd. Rhoddwyd gwybodaeth fanwl bellach ar gyfer y prif faes (2009: darllen, 2012:

[3] I gael gwybodaeth bellach am drefniadau samplu Cymru ar gyfer PISA 2009, gweler tudalennau 9-11 o'r ddogfen ***PISA 2009: Cyflawniad disgyblion 15 oed yng Nghymru***.

mathemateg) gan gynnwys sgoriau ar gyfer yr elfennau a'r sgiliau gwahanol a gafodd eu hasesu yn y profion.

Bwriedir cyhoeddi canlyniadau PISA 2012 ar 3 Rhagfyr 2013 a bydd adroddiad penodol ar Gymru ar gael gan y Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg yng Nghymru ar yr un pryd.

Canlyniadau PISA 2009

Cyhoeddwyd canlyniadau PISA 2009 ar 7 Rhagfyr 2010 ac maent ar gael ar **wefan y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd**. Fel y nodwyd eisoes, cyflwynodd y Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg yng Nghymru adroddiad ar ganlyniadau Cymru, a chyhoeddodd Leighton Andrews, y Gweinidog dros Blant, Addysg a Dysgu Gydol Oes ar y pryd, **Ddatganiad Cabinet** ar ddiwrnod cyhoeddi'r canlyniadau.

Roedd perfformiad Cymru yn destun pryder sylweddol o gymharu â'r cylch blaenorol o brofion yn 2006, gan fod y sgoriau wedi gostwng ym mhob un o'r tri maes, ac o gymharu â rhannau eraill o'r DU a'r Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd yn ei gyfanrwydd.

Roedd sgôr gymedrig Cymru yn is ym mhob un o'r tri maes na phob un o'r rhannau cyfatebol o'r DU. Wrth gymharu sgoriau cymedrig gwledydd gwahanol, mae PISA yn defnyddio prawf o arwyddocâd ystadegol sy'n seiliedig ar ba un a oes angen edrych y tu hwnt i wallau samplu neu wallau mesur yn unig er mwyn egluro'r gwahaniaethau. Roedd gwahaniaeth arwyddocaol rhwng sgoriau Cymru a chenhedloedd eraill y DU ym maes darllen, mathemateg a gwyddoniaeth. Fodd bynnag, nid oedd gwahaniaeth ystadegol arwyddocaol rhwng y sgoriau yn y tri maes ar gyfer Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon.

Tabl 1: Sgoriau cymedrig PISA 2009 ar gyfer cenhedloedd y DU

			sgôr gymedrig
	Darllen	Mathemateg	Gwyddoniaeth
Y DU	494	492	514
Lloegr	495	492	515
Yr Alban	500	499	514
Gogledd Iwerddon	499	493	511
Cymru	476	472	496

Ffynhonnell: Cymerwyd o Dabl 8.1, tudalen 46; Tabl 8.11, tudalen 51; Tabl 8.15, tudalen 53; Tabl A1, tudalen 59; Tabl B1, tudalen 74; Tabl C1, tudalen 79, Bradshaw, J., Ager, R., Burge, B. a Wheater, R (2010). ***PISA 2009: Cyflawniad disgyblion 15 oed yng Nghymru***. Slough: Y Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg [fel ar 6 Tachwedd 2013]

Roedd canlyniadau Cymru yn is na chyfartaledd y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd ym mhob un o'r tri maes sef darllen, mathemateg a gwyddoniaeth, ond nid oedd y gwahaniaeth yn un ystadegol arwyddocaol ym maes gwyddoniaeth. Fodd bynnag, ym maes darllen a mathemateg, roedd sgoriau cymedrig Cymru yn ystadegol arwyddocaol yn is na chyfartaledd y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd.

- Ym maes darllen, y sgôr gymedrig ar gyfer Cymru oedd 476 a chyfartaledd y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd oedd 493. Roedd sgoriau 29 o wledydd yn ystadegol arwyddocaol yn uwch na Chymru, nid oedd gwahaniaeth arwyddocaol rhwng sgoriau 10 o wledydd a Chymru, ac roedd sgoriau 25 o wledydd yn arwyddocaol is na Chymru.
- Cyflawnodd Cymru sgôr gymedrig o 472 ym maes mathemateg, o gymharu â chyfartaledd y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd sef 496. Roedd 35 o wledydd a gyflawnodd sgoriau arwyddocaol uwch, tair gwlad lle nad oedd unrhyw wahaniaeth arwyddocaol, a 26 o wledydd yr oedd eu sgoriau yn arwyddocaol is.

- Ym maes gwyddoniaeth, roedd sgôr gymedrig Cymru, sef 496, yn arwyddocaol is nag 20 o wledydd. Fodd bynnag, nid oedd gwahaniaeth ystadegol rhwng hynny â chyfartaledd y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd, sef 501, a'r 15 o wledydd eraill, ac roedd sgoriau 29 o wledydd yn arwyddocaol is.

Mae Tablau A1, B1 ac C1 yn Atodiadau **'PISA 2009: Cyflawniad disgyblion 15 oed yng Nghymru'** yn rhoi'r wybodaeth hon yn llawn, gan restru sgoriau gwledydd eraill a'r gwahaniaethau ystadegol arwyddocaol a geir, os o gwbl, rhyngddynt hwy a Chymru.

Dylanwad ar bolisïau

Yn ei **Ddatganiad Cabinet** ar 7 Rhagfyr 2010 yn ymateb i gyhoeddi canlyniadau PISA 2009, dywedodd Leighton Andrews, sef y Gweinidog ar y pryd, "Mae ffigyrau 2009 yn rhoi darlun mwy siomedig fyth o'n perfformiad a'n cynnydd [na 2006]". Dywedodd y Gweinidog hefyd nad oedd modd defnyddio demograffeg na statws economaidd-gymdeithasol Cymru i fychanu'r canlyniadau neu roi cyfrif amdanynt.

> "Mae PISA yn fesur cadarn ac uchel ei barch o berfformiad cymharol systemau addysg. Ni ellir dadlau dros nac esgusodi'r canlyniadau hyn. Mae'n rhaid i ni wynebu'r gwirionedd llym; nid yw ysgolion yng Nghymru yn cyflawni'r canlyniadau mae ein pobl ifanc eu hangen ac yn eu haeddu. Ni ellir defnyddio'r esgus o statws economaidd-gymdeithasol isel na natur ddwyieithog ein cenedl a'n system addysg i esbonio'r canlyniadau. Does dim esgus chwaith o lefelau cyllido cymharol isel..."

Yn dilyn hynny, mewn **araith proffil uchel ar 2 Chwefror 2011**, disgrifiodd y Gweinidog ganlyniadau PISA 2009 Cymru fel a ganlyn: "[a] wake up call to a complacent system".

Roedd ymatebion polisi i PISA yn rhan sylweddol o'r **cynllun gweithredu 20 pwynt** a amlinellwyd gan Lywodraeth Cymru mewn Datganiadau Cabinet ar 2 Chwefror 2011, yr ymhelaethwyd arno ar **7 Chwefror 2012**. Mae rhaglenni cenedlaethol ar gyfer llythrennedd a rhifedd wedi bod yn rhan flaenllaw o'r agenda gwella hwn, ynghyd â fframwaith cenedlaethol i roi'r rhain ar waith o fewn y cwricwlwm a phrofion cenedlaethol blynyddol i Flynyddoedd 2-9. Mae mesurau eraill wedi cynnwys: datblygu sgiliau athrawon drwy gyflwyno gradd Feistr newydd ym maes Ymarfer Addysgol a threfniadau Datblygu Proffesiynol Parhaus diwygiedig; mwy o atebolrwydd drwy Uned Safonau Ysgol newydd a bandio ysgolion uwchradd; a darpariaethau deddfwriaethol cryfach i fynd i'r afael ag ysgolion sy'n tanberfformio.

Disgwyliadau ar gyfer canlyniadau 2012

Mae Llywodraeth Cymru wedi pwysleisio droeon y bydd llawer o'i diwygiadau yn cymryd nifer o flynyddoedd i gael effaith ac mai'r nod realistig fyddai i gyflawni'r cynnydd a nodir ar ôl cael canlyniadau PISA 2015, yn hytrach na 2012. Uchelgais Llywodraeth Cymru yw gweld Cymru ymhlith 20 uchaf y gwledydd pan gyhoeddir canlyniadau PISA 2015 ym mis Rhagfyr 2016.

Cafwyd nifer o Gwestiynau Cynulliad ynglyn â'r disgwyliadau ar gyfer canlyniadau 2012, ac yn y **Cyfarfod Llawn** ar 8 Hydref 2013, dywedodd y Prif Weinidog ei fod yn "disgwyl gweld gwelliant [yng Nghymru] i'n canlyniadau PISA ym mis Rhagfyr [2013]". Atebodd y Gweinidog Addysg a Sgiliau **WAQ65066** ar 10 Gorffennaf 2013 fel a ganlyn:

> 'All along, we have been clear that we do not expect to see **large** improvements in the PISA 2012 results. Our target is focused on the results of PISA 2015.' [Fy mhwyslais i]

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales

Rhagor o wybodaeth

I gael rhagor o wybodaeth ynghylch **PISA**, cysylltwch â **Michael Dauncey (Michael.Dauncey@cymru.gov.uk)**, y Gwasanaeth Ymchwil.

Gweler hefyd:

- **Llythrennedd a Rhifedd yng Nghymru** (Papur Ymchwil gan y Gwasanaeth Ymchwil, Mehefin 2013)
- **PISA 2009: Cyflawniad disgyblion 15 oed yng Nghymru** (y Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg yng Nghymru, 2010)

Gellir gweld ein **hystod lawn o gyhoeddiadau** ar wefan y Cynulliad: **cynulliadcymru.org/cy/bus-home/research.htm**

Gallwch ein dilyn ar Twitter: **@YmchwilCCC**

Rydym yn croesawu eich sylwadau. Dylid eu hanfon i: **Y Gwasanaeth Ymchwil, Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Caerdydd, CF99 1NA** neu eu hanfon drwy e-bost i **Research.Service@cymru.gov.uk**

Mae'r Gwasanaeth Ymchwil wedi llunio'r Hysbysiad Hwylus hwn er budd Aelodau'r Cynulliad a'u staff cymorth. Mae'r awduron ar gael i drafod cynnwys y papurau hyn gydag Aelodau a'u staff ond ni allant roi cyngor i aelodau o'r cyhoedd.

Rhif yr ymholiad: 13/2956
Michael Dauncey